

ZPRÁVY KVM

(ZPRÁVY SLUKO) Olomouc

VYDÁVÁ

KRAJSKÉ VLASTIVĚDNÉ MUSEUM V OLOMOUCI

Leden 1957 (roč. VII)

Číslo 68

EXPOSICE - ZÁKLAD OSVĚTOVÉ ČINNOSTI MUSEA

V několika posledních letech počíná v kruzích pracovníků vlastivědných muzeí zvýšený zájem o přestavbu dosavadních »výstavních sbírek« v promyšleně budované a požadavkům dnešní doby plně odpovídající expozice. Dnes známe již řadu okresních i krajských vlastivědných muzeí, která vycházejíce z vlastních zkušeností, ze studia museologické literatury i z prohlídek expozic jiných muzeí, dospěla již velmi daleko na této cestě a plodem jejich práce jsou expozice, které pozoruhodným způsobem, naprosto odlišným od starého hromadění materiálu, předvádějí vývoj přírody i společnosti ve svých sběrných oblastech. Také na stránkách těchto »Zpráv« objevily se několikrát pozoruhodné náměty, které jistě přispějí k ujasnění základních pojmů i k budování expozic vlastivědných muzeí na nových pokrokových základech.

Z poměrně nedávné minulosti našich muzeí víme, že význam musea byl spatřován především v množství materiálu, příp. také v počtu místností, v nichž byl sbírkový materiál umístěn. Málo bylo dbáno na utřídění, vědecké zhodnocení a ochranu dokladového materiálu. Staří musejní pracovníci, tito nesmírně pilní a obětaví sběratelé, nahromadili ve sbírkách muzeí nesmírné množství cenného dokladového materiálu, který bychom dnes jen stěží získali, vedle předmětů, které jsou brakem a musí být z musejních sbírek odstraněny, aby učinily místo exponátům skutečné dokladové hodnoty. Tento cenný materiál byl všechen předváděn návštěvníkům a rozdělen nejvýše na několik velkých skupin, zpravidla: přírodniny, pravěk, historie, národopis, numismatika a obligátní Slavín. O expozici v pravém slova smyslu tak, jak si ji dnes představujeme, nebylo možno v takových případech hovořit. V tomto stavu nacházíme ještě dnes velmi mnohá vlastivědná musea, přestože Svaz českých muzeí již za první republiky, po celou dobu okupace i po ní, zdůrazňoval nutnost oddělení sbírek depositárních od sbírek výstavních, jako první povinnost každého musejního pracovníka. — O důvodech, vedoucích k tomuto správnému požadavku není zde třeba mluvit, ty jsou dnes všeobecně známy. Patráme-li po příčině tohoto zjevu, spatřujeme ji v minulosti, stejně jako ještě dnes, v nedostatečném prostorovém a personálním zajištění práce našich vlastivědných muzeí. Vždyť i dnes máme řadu muzeí, spravovaných občas dobrovolnými pracovníky, kteří v nich pracují jen v prázdných chvílích a pokud se prostoru týče, bývají to často 1 až 2 místnosti, které stěží stačí pojmut bohatství dokladového materiálu, naskládaného sem bez možnosti odborného roztrídění nebo ošetření potřebným konservačním či restauračním zákrokem.

Na druhé straně však známe četná musea, která byla prozíravostí svých národních výborů alespoň zčásti prostorově zajištěna a co je ještě důležitější, vybavena i minimálním počtem pracovníků. V posledních letech v řadě okresních muzeí byli dokonce ustaveni

správcové s vysokoškolským vzděláním. A právě v těchto museích dochází postupně k uskutečnění základního, již po léta zdůrazňovaného požadavku - přednostního vybudování expozice jako základu osvětové práce musea. Nemalou zásluhu o zlepšení práce na tomto úseku mají ovšem dobře vedená musea krajská, která se stále více a stále pevněji chápou svého přirozeného určení - být methodickými a poradenskými středisky pro práci ostatních museí v jednotlivých krajích. Uvádím zvláště pozoruhodnou činnost krajských museí v Poděbradech (pro kraj Pražský), v Olomouci, v Opavě a v Gottwaldově, jako dobré příklady, které by měly být jinými krajskými musei následovány. Ovšem také krajská musea sama museí na vlastních expozicích ukázat vzorné příklady instalační práce. I v tomto směru dočkáme se jistě brzy otevření jejich expozic, které připravuje velmi obezřetně krajské museum v Olomouci, nedávno zčásti otevřelo krajské museum v Gottwaldově a do konce roku 1960 připravuje krajské museum v Poděbradech.

Během těchto prací ukázalo se velmi jasně, jak významnou roli při budování expozic hraje pečlivá a podrobná příprava. Dnes již nevystačíme s pouhým zkusným řaděním materiálu na základě vlastní často mlhavé představy, které přináší s sebou nutné přesuny dokladového materiálu a značnou ztrátu času, nehledě k ztrátám materiálovým. Je třeba i zde práci řádně rozplánovat a postupovat systematicky. Mnoho cenných zkušeností poskytují nám příklady museí sovětských. Je třeba si uvědomit, že každá expozice vlastivědného musea je budována na třech základních prvcích: myšlence, materiálu a prostoru.

Základem každé expozice je myšlenka (námět, thema), kterou je třeba doložit kriticky zvolenými a vybranými doklady ze sbírek musea, jež budou stavěny v prostoru, který jsme pro expozici vymezili. Teprve zvládneme-li náležitě tyto tři základní prvky a uvedeme-li je do žádoucího souladu, docílíme skutečně působivé expozice, která bude odpovídat všem dnešním požadavkům na musejní expozice kladeným. Bude-li myšlenka či námět logicky rozčleněn, doložen vhodným materiálem, který bude umístěn v prostoru na podkladě citlivého zásahu výtvarníka, bude také splněn hlavní požadavek, který každé museum musí dnes plnit a splnit - bude vybudována expozice jako základ osvětové činnosti musea a nejpřesvědčivější doklad toho, že museum chápe své povinnosti jako kulturní a osvětové zařízení, sloužící potřebám dneška a především zvyšování úrovně všeobecného vzdělání.

Řekli jsme, že myšlenka je základním prvkem musejní expozice. Každou myšlenku či námět je však třeba především rozpracovat v dílčí náměty (podthemata) a ty opět podle potřeby rozčlenit ještě dále. Tak dostáváme první dokument pro výstavbu expozice, který nazýváme *thematickou strukturou*. Může jí být, jde-li na př. o úvodní expozici geologickou, rozdělení základní myšlenky - geologického vývoje okresu, na dílčí vývojové fáze v jednotlivých, na půdě okresu zastoupených geologických útvarech. Thematická struktura je dokument stručný, mnoho však tu záleží na správném časovém logickém učenění a jasné formulaci jednotlivých dílčích myšlenek. Připojíme-li k dílčím tematům také soupis potřebného dokladového materiálu, především však takového, který máme ve sbírkách musea již k dispozici, nebo který můžeme snadno doplnit pozdějším sběrem, dospíváme k *thematickému plánu* expozice, v němž je tedy již uplatněn druhý základní prvek - sbírkový dokladový materiál. Na jednu stranu plánu vypisujeme these thematické struktury, na druhou k nim připisujeme příslušné soubory materiálu nebo i jednotlivé zvláště významné (vůdčí) exponáty.

Thematický plán je velmi důležitým dokladem pro další pracovní postup, není v něm ovšem udáno využití pro expozici určených prostorů. To je hlavním úkolem třetího a posledního dokumentu - jímž je *thematicko-exposiční plán*, který vzniká z thematického plánu tím, že k němu připojíme data, nákresy nebo náčrty na rozmístění materiálu i s grafickým doprovodem ve všech místnostech, v nichž má být expozice umístěna. Thematicko-exposiční plán je vyvrcholením přípravné práce a je také základem pro práci výtvarníka, který na jeho podkladě i na podkladě prohlídky místností a dokladového materiálu zpracuje *návrh na výtvarnou úpravu expozice*.

Z naznačeného pracovního postupu, který je vzat ze sovětských zkušeností a byl mnohokrát shledán jako nejlepší způsob pro budování expozice, jasně vyplývá, že hlavní podíl na této práci patří a musí vždy patřit musejním pracovníkům, kteří zpracovávají jak thema-

tickou strukturu, tak i thematický a thematicko-exposiční plán. Výtvarník pouze dokresluje tuto práci tím, že zajistí úpravnost expozice po stránce výtvarné. Zdůrazňuji znovu, že hlavní slovo má zde vždycky musejní pracovník. Tam, kde tomu je obráceně, zjistíme to na první pohled na expozici, v níž převládají prvky výtvarnické nad prvky musejními, převládá forma nad myšlenkou. Je třeba vyvarovat se v musejní práci podobných disharmonií, které potlačují skutečný význam musejního materiálu i myšlenky, materiálem dokládané.

Je třeba také zdůraznit, že práce spojená s pořízením výše uvedených dokladů pro budování expozice je časově velmi náročná a vyžaduje dobrého odborníka, aby byla s úspěchem vykonána. Proto má na nich pracovat nejvyspělejší musejník, dobrý odborník a ještě lépe kolektiv pracovníků, který si práci rozdělí a lépe ovládne zvolený námět. Proto je správná cesta, posuzuje-li takovou práci kolektiv vybraných osvědčených pracovníků z krajského nebo ústředního musea, případně se přímo účastní prací na sestavení takových dokladů, které mají pro další úspěšný postup základní význam. K sestavení všech těchto dokumentů lze přistupovat ovšem teprve po bedlivém studiu odborné literatury, vztahující se ke zvolenému námětu, tedy zejména vlastivědné literatury, vztahující se k okresu či kraji a po seznámení se s příslušným sbírkovým materiálem. Z uvedeného je patrné, jak obezřetně je si třeba počínat při budování expozice vlastivědných museí. Je proto nutno především zajistit si pomoc odborných pracovníků, vytvořit kolektiv pracovníků dobrovolných (ne veliký, zato však vysoce aktivní), prostudovat dosažitelnou literaturu a zhodnotit materiál. Je jisté, že snad žádné museum nemůže vybudovat celou expozici najednou a bude postupovat po částech, na př. vývoj přírody, vývoj společenských poměrů a výstavba socialismu, případně i po menších celcích. Rozhodně je však třeba uvážit, že každé museum má především plynule plnit své osvětové poslání, nemá být zavřeno řadu let, nýbrž postupně přebudovávat své dnešní «výstavy» ve skutečně pokrokově pojaté expozice.

Mnozí musejní pracovníci nejsou přáteli podobného plánování a naznačují, že již uspořádali mnoho výstav, výstavek či expozic bez podobných obsáhlých a pracných příprav. Dají mi však za pravdu, uvedu-li, že se jistě nevyhnuli velké ztrátě času, škodám při přemísťování materiálu a různým jiným obtížím. Dnešní zkušenosti ukazují, že je lépe věnovat více času dobré přípravě na papíře, nežli bez rozmyslu započít s urovnáváním musejního materiálu bez přípravy. Je naším úkolem, abychom se neustále učili ze zkušeností jiných a získávali tak výhody pro vlastní práci. Pokusil jsem se ve stručnosti, seznámit naše musejní pracovníky s novými představami o budování musejních expozic a doufám, že jsem alespoň poněkud přispěl k ujasnění celkové situace i základních pojmů a tím i k zlepšení práce.

Karel Tuček

Zpráva o činnosti vlastivědných kroužků KVM v Olomouci za rok 1956

Činnost vlastivědných kroužků KVM v Olomouci v roce 1956, druhém roce existence olomouckých kroužků, byla ve srovnání proti prvnímu roku 1955 opět živější, takže jejich předsedové s jednatelem mohou podati dále vesměs kladnou bilanci svých zájmových skupin. Kroužky, které bohužel trpěly citelným nedostatkem svých spolkových a přednáškových místností, absolvovaly za rok 1956 celkem 71 schůzí s 1.239 návštěvníky, takže průměrná účast jednoho kroužku byla tedy 17 účastníků.

Dne 5. 10. 1956 sešla se většina účastníků a příslušníků kroužků i s hosty k hromadné schůzce při slavnostní příležitosti zahájení olomoucké akce mezinárodního týdne museí ve velkém sále Universitní knihovny, kde předsedové kroužků, osvětlivše působnost svých zájmových pracovních skupin, poukázali na kladný přínos vědecké vlastivědné práce k našemu mírovému úsilí (viz Zprávy č. 65 a 66). Tato schůze také zřetelně ukázala, že i příštího roku bude nutno absolvovati podobná shromáždění, aby došlo k užšímu styku a poznání členstva i jejich snah.

Přednášková, diskusní, polemická a exkursní činnost, spojená obvykle s demonstrováním materiálu a provázená často diapositivy a filmy, dále výpomocná činnost některých kroužků při terénních pracích oddělení, jsou ty nejdůležitější obory činnosti kroužků. U přímné ovzduší

zasedání kroužků je nejlepší zárukou jejich existence, jejichž působnost bude opět daleko živější, jakmile kroužky budou mít stabilní sídlo v renovovaném staroslavném klášteře olomouckých klarisek na nám. Republiky, kde bude snad možno založiti i další kroužky, i když dnešní pohostinné prostředí někdejších místností v pracovnách Vlasteneckého musejního spolku v žerotínské budově na Purkrabské ul., k jehož tradici se kroužky pyšně hlásí, přímo evokuje upřímnost a poctivost pravé vlastenecké působnosti tohoto kdysi předního vlastivědného spolku československého.

A byla-li v programu vlasteneckého musejního spolku olomouckého na jeho prvé valné hromadě, konané dne 30. 12. 1883, zdůrazňována i přednášková činnost, možno při bilan-cování dnešní činnosti našich kroužků, podávané právě v třicetšedesáté výročí této prvé schůze, ukázati na plodnou činnost, která jistě nese ovoce.

Vlastivědný kroužek geologický, paleontologický a mineralogický

Kroužek zájemců o geologii, paleontologii a mineralogii při Krajském vlastivědném museu pracoval v nejužší shodě s olomouckou pobočkou Čs. společnosti pro mineralogii a geologii při ČSAV. Tato spolupráce se ukázala oboustranně velmi vítanou, neboť umožnila zájem-cům z řad laiků pravidelný styk s předními představiteli našich geologických věd. Hlavní těžiště práce leželo v přednáškové činnosti. Přednášky se konaly pravidelně jednou měsíčně (s výjimkou prázdnin) a vystřídal se na nich tito přednášející: Univ. prof. dr. Fr. Němec, dr. Jar. Skácel, dr. Vojtěch Barth, R. Sládek, J. Skutil, doc. dr. Zdeněk Pouba a dr. Vl. Strnad. Všechny 7 přednášek se účastnilo celkem 120 posluchačů ze všech vrstev obyvatelstva. Vedle toho se asi 40% členů účastnilo celostátního geologického sjezdu v Košicích (srv. Zprávy č. 66, str. 129). Kroužek nepořádal vlastní exkurze, avšak jeho členové se účastnili mnoha exkursí Společnosti pro geologii a mineralogii ČSAV, VŠP, ostatních musejních kroužků a různých závodních klubů, kde byla možnost přispět finančně účastníkům na jízdné. Pro příští rok plánujeme rozšíření spolupráci s Čs. společností pro mineralogii a geologii při ČSAV, kde se naskýtá možnost honorování jednotlivých přednášek, možnost pořádání ex-kursů vnitrostátních a případně i zahraničních.

Přehled přednáškové činnosti, která měla ráz seminárních cvičení a byla velmi pravidelně navštěvována při vysoké úrovni jednotlivých přednášek, je tento:

7. II., Prof. dr. FR. NĚMEC: *Křemelina na Slovensku*; 22. III., dr. J. SKÁCEL, ČMRP Rýmařov: *Přehled geologie Polska, zvláště Sudet* (s ohledem na metalogenesi); 17. IV., dr. V. BARTH, VŠP Olomouc: *Předběžné výsledky geologického mapování mezi V. Bystřicí a Jívovou severovýchodně od Olomouce*; 31. V., R. SLÁDEK, KVM Olomouc: *Mineralogic-ké poznámky z Jeseníků*; 25. IX., dr. J. SKUTIL, KVM Olomouc: *Mineralogie pravěkého člověka*; 26. X., doc. dr. ZD. POUBA, geol.-geogr. fakulta KU v Praze: *Přehled geologie Mexika*; 13. XII., dr. VL. STRNAD, KVM Olomouc: *Příspěvek k paleontologii Moravy*; R. SLÁDEK, KVM Olomouc: *Příspěvek k mineralogii Moravy*.

Prof. dr. Fr. Němec.
předseda

Dr. V. Barth.
jednatel

Dr. Vlad. Strnad.
za KVM

Vlastivědný kroužek biologický

V druhém roce svého trvání vykázal Vlastivědný kroužek biologický ještě větší činnost než v r. 1955; vcelku lze všechny akce hodnotiti jako velmi dobré, a to nejen co do obsahu, ale i co plánovitého plnění. Nejčetnější sférou byly exkurze a j. akce v terénu, jimiž byla podstatně zvýšena znalost našeho kraje, především ovšem po stránce přírodní, a tak nemálo podněcována láska k naší zemi. Zdůrazňování soustavného poznávání našeho území již přineslo i plody: byly revidovány některé nálezy rostlin, z nichž některé se již nepodařilo nalézt, a naopak konstatovány druhy, o nichž se předpokládalo, že na daném území již vyhynuly; kromě toho nalezena nová lokalita jedné velmi vzácné rostliny (třebaže pravdě-podobně jde o druhotný výskyt, tedy nepůvodní).

Činnost se rozpadala na tyto akce:

Schůze kroužku, kterých bylo celkem 11 a na nichž byly zpravidla předneseny přednášky či referáty (celkem 12, mimo závěrečné schůze).

Exkurse kroužku byly absolvovány vesměs o nedělích nebo o sobotách odpoledne - celkem 16 exkursí, jichž se zúčastnily celkem 204 osoby (průměr 13 osob); kromě toho tak zvané průzkumové exkurse, které byly vykonány výlučně ve všedním dnu; těchto průzkumů bylo absolvováno celkem 5 a přesto, že byly v pracovní dny (všichni zájemci se jistě nemohli uvolnit), zaznamenána je účast 49 osob, což představuje průměr téměř 10 osob.

V první polovině roku byly absolvovány dále 3 poradní dny, během nichž odborníci konsultovali v našem museu pro každého zájemce z veřejnosti.

Členové kroužku se účastnili též otevření zoologické zahrady na Sv. Kopečku (3. VI. 1956) a konečně slavnostního shromáždění všech kroužků při Krajském museu (v rámci Mezinárodního týdne museí), na němž přednesl předseda Vlastivědného kroužku biologického referát o činnosti kroužku.

Chronologický seznam přednášek:

19. I., MUDr. A. ROZTOMILÝ: *Člověk a mikroorganismy*; 16. II., J. R. WINKLER: *Hospodářský význam entomologie, její historický vývoj a současný stav ve světě*; 23. III., dr. BOH. ŠULA: *Nižší rostliny - II. mechy*; 14. III., ENG. HEPNER: *O netopýrech*; 21. III., M. KUDLA: *Několik poznámek o jasoních, Parnasius apollo*; dr. BOH. ŠULA: *Jarní květena našeho okolí*; 12. IV., J. R. WINKLER: *Klišata a jejich význam v přírodě*; 25. IV., BOH. KNOFLÍČEK: *Úvod do mykologie*; 14. VI., Ing. Č. DEYL: *Základní typy květů našich rostlin*; řed. J. LOVEČEK: *Několik nových poznatků ze života včel*; 20. IX., Ing. J. PALÁSEK: *Entomologické sběry na jižním a východním Slovensku v r. 1956*; 25. X., dr. BOH. ŠULA: *Význam geografie v botanice*; 20. XII., závěrečná schůze kroužku.

Exkurse:

18. II. Zoologicko-botanická exkurse do skleníků městských sadů (J. R. WINKLER - dr. B. ŠULA); 25. III. Botanická exkurse na grygovskou step (dr. B. ŠULA); 15. IV. Zoologická exkurse do lužních lesů u Střene (M. KUDLA - Ing. J. PALÁSEK); 22. IV. Údolí Sumice u Náměště na Hané (Ing. KRŠKA - dr. B. ŠULA); 26. IV. Průzkumová exkurse na Tučapskou skalku (dr. B. ŠULA); 29. IV. Botanicko-houbařská exkurse do lesa Království u Grygova (B. KNOFLÍČEK - dr. B. ŠULA); 13. V. Ornithologická exkurse do Žebračky u Přerova (prof. GINTER); 20. V. Houbařsko-botanická exkurse do Doubravy u Moravičan (J. KUPKA - dr. B. ŠULA); 23. V. Exkurse průzkumová botanická a zoologická (dr. B. ŠULA - dr. J. ŠULOVÁ); 30. V. Průzkumová exkurse na řepčinské louky (dr. B. ŠULA); 10. VI. Botanická exkurse na Moravskou Saharu u Strážnice (dr. B. ŠULA); 13. VI. Průzkumová exkurse botanická (Ing. Č. DEYL); 17. VI. Botanická exkurse na přírodní rezervaci Větrníky u Vyškova s historickou částí v okolních obcích (V. BURIAN - dr. B. ŠULA); 15. VII. Přírodověd. exkurse do území hranického krasu (dr. B. ŠULA); 20. VII. Botanická exkurse průzkumová na svahy u Nemilan a Slavonína (dr. B. ŠULA); 22. VII. Botanická exkurse na Venušinu sopku (dr. B. ŠULA); 29. VII. Botanická exkurse do Velké Kotliny v Jesenících (dr. B. ŠULA); 9. IX. Botanická exkurse na vřesoviště u Petřikova (dr. B. ŠULA); 23. IX. Plumlovská přehrada; 14. X. Exkurse botanicko-houbařská do Doubravy u Nových Zámků (J. KUPKA - dr. B. ŠULA); 21. X. Exkurse do loveckého musea na Úsově a na zemědělskou výstavu v Uničově (J. KUPKA - dr. B. ŠULA).

Přednášek se na našich schůzích (mimo závěrečné schůze, která není započtena a již se samostatně zúčastnilo 18 osob), zúčastnilo celkem 176 osob (= průměr 16 osob). Z přednášek bylo 6 zoologických a 6 botanických, z exkursí pak 14 botanických, 2 zoologické a 5 smíšených (příp. z celé přírodovědy).

Pro příští rok bude záhodno větší měrou dokumentovat zejména fotografiemi naši činnost a kromě toho bylo dohodnuto zavést nálezkové zprávy.

Program pro příští rok byl dohodnut tak, jak je otištěn na str. 12.

Dr. Boh. Šula,
za KVM

Mil. Kudla,
předseda

Vlastivědný kroužek anthropologický

Vlastivědný anthropologický kroužek při KVM byl založen (viz Zprávy č. 55) jako odbočka Anthropologické společnosti při brněnské universitě dne 19. dubna 1956. Do konce

roku 1956 uspořádal celkem dvě schůze s přednáškami. Na ustavující schůzi byli zvoleni předsedou kroužku RNDr Jarolím SCHÄFFER a jednatelem RNDr Božena HŘIBOVÁ z Vysoké školy pedagogické v Olomouci.

Na ustavující schůzi dne 19. dubna 1956 přednášel MUDr Milan DOKLÁDAL z anatomického ústavu brněnské university na thema *Lidská plemena a jejich znaky* (se světelnými obrazy; 17 účastníků). Na druhém přednáškovém večeru přednášel prof. dr. Josef SKUTIL na thema *Diluvialní člověk na Moravě* (se světelnými obrazy; 22 účastníků).

Pro rok 1957 připravujeme 5 přednášek z nejrůznějších odvětví anthropologie. Z předních československých anthropologů hodláme pozvat do Olomouce prof. Suka z Brna, doc. Valšíka z Bratislavy a doc. Fettiřa z Prahy.

Dr. B. Hříbová,
jednatelka

Dr. Jarolím Schäffer,
předseda

Vlastivědný kroužek archeologický

Archeologický kroužek je prvním a tudíž nejstarším ze všech osmi dosavadních vlastivědných kroužků při KVM v Olomouci. První, ustavující jeho schůzka se konala dne 9. prosince 1954, kdy bylo vědomě navázáno na nadšenou starožitnickou tradici Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci. Od té doby bylo uspořádáno celkem 18 schůzí, z toho 9 schůzí v r. 1956. Několik prvních schůzek se konalo společně s numismatickým kroužkem. Celková dosavadní účast na schůzích (bez numismatiků) byla 199 členů (v r. 1956 96), při čemž nejvyšší účast byla 19 členů na 1 schůzce. V prvním výboru kroužku byl předsedou prof. Frant. FILIP, někdejší žák prof. Lubora Niederleho, zástupcem předsedy Karel MORAV, v r. 1956 zvolen předsedou Ing. Jaroslav DEYL, jednatelem kroužku je od počátku Ing. Jan JANÁSEK.

Činnost archeologického kroužku, ač rozmanitá, programově směřovala ke zvýšení odborných znalostí členů a hostů. Při každé schůzi byl odborný referát, přednesený buď některým z členů, nebo pozvaným odborníkem cizím. V r. 1956 byly tyto přednášky:

12. I., Ing. J. JANÁSEK: *Referát jednatele o činnosti kroužku v r. 1955*; 7. II., R. HIKL: *Staré Město-Velehrad*; 8. III., P. J. NOVÁK: *Pravěk Mohelnicka*; 5. IV., Ing. J. DEYL: *Záhadné předměty z předhistorických sídlišť a pohřebišť*; 3. V., dr. J. SKUTIL: *O pravěkém rybářství*; 7. VI., J. HORKÝ: *O pravěku Mohelnicka a Lošticka*; 6. IX., dr. J. SKUTIL: *Mineralogie pravěkého člověka*; 4. X., dr. V. HRUBÝ: *Staromoravské šperkařství*; 6. XII., V. DOHNAL: *O popelnicových polích na Moravě*.

Listopadovou přednášku nahradila členům přednáška akademika F. LEXY *Ze staroegyptského života*, konaná v Olomouci v rámci olomoucké akce Mezinárodního týdne muzeí.

Téměř všechny uvedené přednášky byly doprovázeny promítáním diapositivů nebo fotografií.

Po každé přednášce, jejichž sled zasahuje thematicky i chronologicky celý pravěk, následovala pravidelně živá debata, projevující zájem účastníků o přednesené látky i ostatních současných problémech archeologických.

Činnost archeologického kroužku nespočívala jen v přednáškách, ale zaměřila se též na praktickou činnost, především na pomoc archeologickému oddělení KVM. Členové kroužku pozorovali ve svém okolí a na vycházkách různé zemní práce (výkopy pro stavby a pod.), zda nejsou při tom odkrývány pravěké nálezy či stopy pravěkých sídlišť a pohřebišť, eventuální nálezy zachraňovali pro museum, v některých vypomáhali přímo na výkopech pracovníkům KVM. Pilný a nezištný člen kroužku P. Jos. NOVÁK z Moravičan daroval svou sbírku, plod dlouholeté sběratelské činnosti z okolí svého působiště, Krajskému museu (viz Zprávy č. 63. str. 96).

Byly absolvovány i některé exkurse pro bližší poznání známých nalezišť. Tak zasluhuje zmínku vycházka na hradisko Rmiz u Laškova, nedaleko Náměště na Hané, dále na Kosíř u Slatinic, kde mimo dříve zjištěná sídliště paleolitická na Malém Kosíři (Ing. JANÁSEK) bylo prohlédnuto též hradisko u Slatinek a nedaleké mohylové eneolitické pohřebiště, navštíveno též hradisko u Moravičan a j.

S jinými musejními pracovníky byl uskutečněn zájezd do Mikulčic u Hodonína a do Starého Města, kde byly prohlédnuty výzkumy Archeologického ústavu, při čemž byly podány odborné výklady. Za vedení dr. Jos. SKUTILA navštíveno Staré Hradisko (keltské oppidum) u Protivanova a sídliště lovců mamutů v Předmostí. Všechny tyto vycházky byly spojovány též s prohlídkou místních muzeí.

Členy archeologického kroužku jsou příslušníci všech vrstev, a to nejen z Olomouce, ale i z dalekého okolí. Měsíčně pořádané schůzky navštěvují pravidelně i 3 členové z Moravičan a 1 člen z Plumlova.

Pro další roční období byli opětně zvoleni podepsaní za vedoucí kroužku. Dusilův fond při kroužku zůstal nedotčen.

Ze stručného přehledu lze vidět, že činnost archeologického kroužku se slibně rozvíjí a že kroužek přispívá k šíření zájmu o archeologii v nejširších vrstvách.

Ing. Jan Janásek,
jedenatel

Ing. Jan Deyl,
předseda

Vlastivědný kroužek národopisný

Národopisný vlastivědný kroužek měl ustavující schůzi 21. XII. 1954 a za dva roky svého trvání má 55 členů, z nich asi třetina jsou členové mimo Olomoučtí. V roce 1955 měl 9 a v roce 1956 rovněž 9 schůzí, na kterých bylo přítomno průměrně 25 členů.

Schůzky se konaly v budově musea v Purkrabské ulici č. 2 v úřadovně ředitele a také vždy jednou ve studovně Univ. knihovny, v budově Mor. filharmonie (býv. Svaté schody) a ve film. posluchárně Palackého university. Na schůzích se konaly přednášky a výklady vždy s ukázkami materiálu z museálních nebo soukromých sbírek, promítaly se obrázky, reprodukce, fotografie černobílé nebo barevné diapositivy a také promítaly se filmy zhotovené přednášejícími nebo filmy vypůjčené. Přednášející jsou obvykle členové kroužku, musejní pracovníci a také hosté.

Přednášková činnost kroužku (s příslušnou dokumentací) byla tato:

V r. 1955:

20. I., Ing. J. KŠÍR: *Hanácké lidové stavitelství I. (o vesnici a obytném domu)* (promítání kreseb a fotografií); 17. II., R. HRBKOVÁ a dr. J. SKUTIL: *O lidové keramice* (ukázky materiálu); 17. III., M. ROHÁČ: *Rok na hanácké vesnici v barevné fotografii* (promítání); 21. IV., M. VAŘEKOVÁ: *Hanácké kraslice* (ukázky materiálu); dr. J. SKUTIL: *Symbolika kraslic*; 19. V., dr. J. KÜHNDEL: *Mánes na Hané* (promítání); 20. VI., dr. J. KÜHNDEL: *Mánes na Hané* (přednáška pro širší veřejnost); 16. VI., dr. J. KANYZA: *O dr. Fr. Přikrylovi ze Soběchlebu*; Ing. J. JANÁSEK: *Přikrylova činnost archeologická*; 17. VIII., Soubor lidové tvořivosti z Veselíčka předvedl hanácké písně a tance; 22. IX., Ing. J. KŠÍR: *Hanácké lidové stavitelství II. (o hospodářských objektech na statcích)* (promítání fotografií); dr. J. LUNER: *O předpovídání povětrnosti* (promítání). V jednotlivých schůzích: dr. J. KANYZA: *Lidová pranostika o příslušných měsících*; J. SKUTIL: *Pranostiky cizích národů o příslušných měsících*.

V roce 1956:

27. I., Prof. dr. J. KABELÍK a dr. J. KANYZA: *Lidová strava na Hané* (hanácká svačina); 14. II., A. LANG: *Loštické poháry* (demonstrace materiálu a promítání); 28. III., dr. J. KANYZA: *Beseda s pi. Bož. Mrštíkovicou - četba z knih Bož. Mrštíkovic: O včelách - vyprávění a vzpomínky*; 27. IV., V. MILDER: *Dávný život v obci Jedlí (o. Zábřeh)*; ST. BLAŽEK: *film 80 let pi. B. Mrštíkovic* (promítání filmu); ST. BLAŽEK a P. HAVLÍK: *filmy: Hanácké právo, Hanácké lidové umění, Hanácké velikonoce* (promítání filmů); 25. V., M. VAŘEKOVÁ: *Hanácké výšivky* (ukázky materiálu); 30. VI., Ing. J. KŠÍR: *Vítězslav Houdek - vzpomínka k výročí stých narozenin*; dr. J. KANYZA: *O lidovém soudnictví* (četba ze smolné knihy); 26. X., dr. L. KUNZ: *Národopisná musea v Polsku*; 23. XI., Národopisné filmy: *Hanácké tance, Slovácké tance, Jízda králů*; dr. J. SKUTIL: *O počátku prehistor. tanců s poukazy na všeobecnou ethnologii*; 21. XII., ST. MAKAS: *Vzpomínka na Fr. Reichla z Pisařova*; M. ROHÁČ: *Fotodokumentace v národopise (spec. kraslice*

a hanácké tance v Náměšti) (promít. barev. diapositivů); Ing. J. KŠÍR: *Hodnocení činnosti kroužku za léta 1955 a 1956 a plán na r. 1957*.

Na slavnostním shromáždění všech vlastivědných kroužků KVM v olomoucké akci Mezinárodního týdne museí dne 5. X. promluvil předseda Ing. J. Kšír o činnosti národopisného kroužku a o jeho poslání v národopise.

Obsahově týkaly se přednášky a filmy vesměs temat národopisných, z nichž některé měly vzápětí čilou debatu o přednesené látce a vyjasnily různé názory anebo přinesly nové podnětné návrhy pro další činnost kroužku. Projektovaný plán byl v zásadě vždycky dodržen a celá činnost prokazuje, že kroužek plní velmi dobře svůj účel, pro který byl založen.

Jakmile KVM bude mít k dispozici místnosti v nově upravené budově býv. klášteře klarišek, kde činnost kroužku se bude moci rozvíjet, rozšíří kroužek svůj okruh na větší počet zájemců, příp. i na veřejnost a zvýší i svoji činnost.

Na poslední schůzi 21. XII. 1956 byl předsedou kroužku opětovně zvolen aklamací Ing. Josef KŠÍR, místopředsedy Ing. J. BEČÁK a Ing. Fr. CALETKA, jednatelkou M. VAŘEKOVÁ a referentem národopisu ředitel musea dr. J. KANYZA. V závěru schůze byl připraven plán činnosti kroužku na r. 1957, jak je podán dále.

M. Vařeková,
jednatelka

Ing. J. Kšír,
předseda

Vlastivědný kroužek numismatický

Numismatický kroužek při KVM se ustavil na schůzi, jíž se zúčastnilo devět členů, dne 9. 12. 1954. Předsedou byl zvolen Blahoslav HOLÝ, místopředsedou Rud. POSPÍŠIL a jednatelem řed. Rud. HIKL. Bylo dohodnuto, že členové Čs. numismatické společnosti se budou zúčastňovat našich schůzí, čímž byla obnovena činnost kroužku, který zanikl po smrti svého dlouholetého předsedy inspektora Karla Němčeka v r. 1952. Řed. Hikl se vzdal své funkce, neboť není členem Čs. numismatické společnosti, a jednatelství převzal místopředseda R. Pospíšil. Schůze se konaly pravidelně po celé první pololetí r. 1956 v Purkrabské ulici 2/II, za průměrné účasti 10 členů, s tímto programem:

5. I., Prof. FR. FILIP, řed. R. HIKL, dr. J. SKUTIL: *Vzpomínky na prof. L. Niederle*; Prof. dr. J. POŠVÁŘ, *O počátcích olomoucké mincovny* (čteno z rukopisu autora); 3. II. (podle programu měla být čtena studie řed. Jana Halačky *O Kladsku a jeho mincovnictví*, na přání většiny členů, kteří ji již znali, bylo od čtení upuštěno a byly vyřizovány spolkové záležitosti); 3. III., akad. soch. J. TRÍSKA: *Vzpomínky na Mistra Ot. Španiela*; dr. J. SKUTIL: *Mincovníctví a jeho počátky ve střední Evropě*; 7. IV., MUDr. A. TAUL: *Medailérská činnost Seidanova*; 5. V., místo ohlášené přednášky dr. J. Skutila (Mince v pořekadlech a rčeních) pro nepřítomnost referenta přednášel *o nálezech duhovek na Malém Hradisku u Prostějova* FR. NĚMEC z Prostějova; 2. VI., projednány spolkové záležitosti.

Onemocnění dr. Jos. Skutila v srpnu m. r. činnost kroužku zcela ochromilo. Schůze numismatického kroužku při KVM nebyly svolávány, členové Čs. numismatické společnosti se začali scházet samostatně a svou činnost omezili na debaty a výměnu mincí a medailí.

Po uzdravení dr. Jos. Skutila byla první schůze svolána na 4. 5. 1956. Přednášel dr. Pavel RADOMĚŘSKÝ na thema *Mincovníctví úředních knížat moravských 11. a 12. století*. Schůze se konala v přednáškové síni krajské lidové knihovny na náměstí Republiky za účasti 11 členů. Do příští schůze dne 9. 10. se dostavilo 10 členů, tři se omluvili. Byla čtena studia MUDr. Jar. Obermayera *Morové medaile* a demonstrována sbírka medailí sv. Jiří, zapůjčená Ing. Fr. Nedvědíckým z Brna. Potom byla provedena volba nového vedení kroužku. Navržení činovníci byli jednomyslně zvoleni.

13. XI. byla čtena práce Jana Halačky *České ražby soukromé*, za účasti 12 členů. 11. XII. se sešlo 10 členů, kteří vyslechli studii téhož autora *Kremnická mincovna a historie mincovnictví na Slovensku*. Poté jednatelka stručně zhodnotila činnost kroužku, s politováním konstatovala, že členové vyvinuli v letošním roce velmi malou aktivitu - program byl vlastně vyplněn čtením prací členů numismatického kroužku brněnského a přednáškou dr. Pavla Radoměřského a navrhla, aby v příštím roce byl uspořádán cyklus přednášek z dějin mincovnictví na území Čech a Moravy. Návrh byl po kratší diskusi přijat, jednotliví

členové se uvolili vypracovat zadaná témata a úvodní přednášku přislíbil proslovit doc. dr. Zd. Kristen. Přehled dějin mincovnictví v Čechách a na Moravě vytvoří náplň našich schůzek v příštím roce.

Stručnou zprávu o činnosti našeho kroužku v letošním roce uveřejnil dr. J. Skutil v říjnovém čísle brněnských Moravských numismatických zpráv.

Dr. Š. Brettschneiderová,
jednatelka

Dr. Ant. Taul,
předseda

Vlastivědný kroužek pro dějiny uměleckého řemesla

V pravidelných měsíčních schůzkách pokračoval kroužek během roku 1956 ve své přednáškové činnosti, při které se jeho členové seznamovali s dalšími obory uměleckého řemesla nebo si prohlubovali znalosti o těch druhích výrobců, o nichž byly uspořádány základní přednášky již v r. 1955. V první polovině roku se konalo 5 schůzek s tímto programem:

17. I., dr. L. MACHYTKA: *Přehled vývoje evropského skla* (38 účastníků); 14. II., A. LANG: *Ložtické poháry* (23); 16. III., dr. L. CHVOSTEK: *Dějiny nástěnných koberců (gobelinů)* (29 účastníků); 13. IV., dr. Ing. arch. KOTRBA: *Restaurace levočského oltáře* (38); 23. V., Ing. J. KŠÍR: *Olomoucké kašny* (30).

Po letní přestávce pokračovala činnost kroužku čtyřmi přednáškami:

18. IX., dr. L. MACHYTKA: *Česká portretní miniatura 19. století* (18); 16. X., Ing. J. BEČÁK: *Olomoucké knižní značky* (23); 29. XI., R. HRBKOVÁ: *Přehled vývoje evropské fajanse* (28); 11. XII., dr. K. HETTES: *Moravské sklo* (34).

Přednášky byly doprovázeny promítáním reprodukcí a diapositivů i četnými ukázkami z musejních a soukromých sbírek. Z uvedeného přehledu je patrné, že vedle přednášek, podávajících celkový přehled vývoje určitého druhu uměleckého řemesla (sklo, nástěnné koberce, fajans), byly pořádány přednášky speciální, většinou se zaměřením na moravskou a zvláště olomouckou tematiku. Těmito přednáškami dospěla činnost kroužku svého dalšího stadia. Po všeobecné přípravě přistupuje tedy kroužek k plnění svého hlavního úkolu, t. j. ke zpracování otázek, jež se týkají dějin uměleckého řemesla na Moravě, zvláště pak na území našeho kraje. Právě v této souvislosti je třeba vyslovit politování nad tím, že v Krajském vlastivědném museu v Olomouci není zřízeno místo historika dějin umění, který by pečoval o stávající bohaté sbírky výrobků uměleckého řemesla a o jejich systematické doplňování a na jehož práci by úzce navazovala činnost vlastivědného kroužku.

Jistě je třeba považovat za žádoucí takový stav, kdy práce členů vlastivědného kroužku aktivně pomáhá plnit úkoly vlastivědného musea. A těch je i na poli uměleckého řemesla a uměleckého průmyslu velmi mnoho. V posledních desetiletích nebyla věnována prakticky žádná pozornost umělecko-řemeslným a umělecko-průmyslovým výrobkům, pocházejícím z rukou pracujících našeho kraje. Také okresní musea mají poměrně značné fondy umělecko-řemeslných předmětů, které většinou ještě čekají na odborné rozřídění a zpracování.

S dosavadními výsledky práce kroužku můžeme být spokojeni. Počet návštěvníků schůzek se pohybuje mezi dvaceti a třiceti. Další vzrůst počtu členů bude možný až po skončení adaptací musejních budov na nám. Republiky bude k dispozici vhodnější místnost pro práci kroužku. Avšak přes dosavadní nedostatek místa mají schůzky kroužku dobrý průběh. Členové vlastivědného kroužku, jejichž okruh se již ustálil, nepokládají účast na schůzkách za plnění nepříjemné povinnosti. Již tím se vytvořilo v práci kroužku, jehož náplň odpovídá zájmům členů, ovzduší dobré pohody, tak nezbytné pro další rozvoj činnosti. Tím se podařilo také dále rozšířit okruh těch, kteří budou pokládati Krajské vlastivědné museum za své museum.

V roce 1957 hodláme pokračovat v práci kroužku zhruba se stejným zaměřením jako v r. 1956. Na program budou ještě některé přednášky všeobecného rázu, a to v těch oborech, kterých se činnost kroužku dosud nedotkla. Půjde o přednášky o nábytku, o špercích, o pracích z kovu, o hodinách a o vývoje módy. Ve speciálních přednáškách se zaměříme na některé otázky z oboru keramik (na př. značky míšeňského porcelánu, vídeňský porcelán), dále z oboru skla (na př. české a moravské sklo 19. století). Dr. Ivo KRSEK nás provede sbírkami starého umění Krajské galerie v Olomouci a Ing. KŠÍR nás seznámí

s dalšími skupinami olomouckých stavebních památek. Dosavadní i noví členové kroužku tak budou mít příležitost rozšířit a doplnit si své znalosti z přednášek členů našeho kroužku i odborných pracovníků jiných muzeí.

R. H r b k o v á,
jednatelka

Dr L. M a c h y t k a,
předseda

Kroužek pro historii lékařství v Olomouci

Za druhý rok svého trvání vykazuje Kroužek pro historii lékařství v Olomouci přehledně tuto činnost:

Bylo uspořádáno 5 schůzí (V.-IX.) s 20 přednáškami jak olomouckých, tak i brněnských členů, jichž se zúčastnilo celkem 147 účastníků. VI. schůze (24. IV.) byla konána společně s Čs. spol. lékařskou J. E. Purkyně a Biologickou společností. Prof. MUDr M. Matoušek proslovil 5 přednášek, po 2 MUDr J. Obermajer, MUDr J. Sajner, MUDr L. Wiedermannová, MUDr Vl. Zapletal, po jednom referátu akademik B. Němec, prof. MUDr Kabelík, prof. MUDr Kruta, PhDr Ot. Matoušek, MUDr Neoral, MUDr A. Roztomilý a doc. MUDr J. Šimek. Přednášky, konané v knihovně Oční kliniky nemocnice, z nichž mnohé vyvolaly živou diskusi a poskytly iniciativní návrhy, byly provázeny demonstrací materiálu a zejména bohaté literatury. Kromě toho 7. IX. péčí dr Jos. Skutila byla instalována ve výběru výstavka památek na dr Kusého z Doubravice. O průběhu přednášek jsou vedeny zápisy, presence se zapisuje v knize. Předseda prof. MUDr Matoušek zastupoval kroužek a promluvil jeho jménem na slavnostní plenární schůzi všech olomouckých vlastivědných kroužků 5. X. při zahájení olomoucké akce mezinárodního kanpaně, pořádané UNESCO v říjnu 1956, zahájené úvodním slovem děkana prof. MUDr V. Vejdovského, nositele Čs. ceny míru (viz Zprávy KVM č. 65), o mírovém poslání muzeí. 10. X. účastnil se předseda kroužku schůze rozšířeného sboru Krajského vlastivědného musea.

Přednášková činnost kroužku byla tato:

V. schůze: 6. IV., Prof. MUDr M. MATOUŠEK: *Z nové italské literatury o historii lékařství*; MUDr L. WIEDERMANNOVÁ: *Bacchus jako dárce zdraví*; MUDr J. OBERMAJER: *Příspěvek k českým dějinám lázní Jeseníka* (publ. Vnitřní lékařství 5-II-1956, 470-472); VI. schůze: 27. IV., akademik B. NĚMEC: *Úvodní slovo*; prof. MUDr V. KRUTA: *Purkyňovy práce o trávení*; dr O. MATOUŠEK: *Začátky českého očního lékařství*; MUDr VL. ZAPLETAL: *Matyáš Cornax z Olomouce*; MUDr SAJNER: *Přehled vývoje přírodních věd na Moravě*; VII. schůze: 1. VI., MUDr L. WIEDERMANNOVÁ: *Bacchus jako zdroj zdraví* (II.); prof. MUDr M. MATOUŠEK: *Z polské literatury historie lékařství*; MUDr L. NEORAL: *O Morgagniniho De sedibus et causis morborum* (1761); prof. MUDr M. MATOUŠEK: *Začátky vědeckých zájmů mezi českými lékaři v Olomouci*; VIII. schůze: 7. IX., Prof. MUDr J. KABELÍK: *Jed v české historii a jedovaté pomluky Lewinovy* (předneseno v rozhlase a publ. ve Vesmíru); MUDr VL. ZAPLETAL: *Fr. Emmerius Opaviensis, reformátor lékařského studia na vídeňské universitě*; MUDr SAJNER: *Fr. Novotný, poslední asistent Purkyňův*; MUDr J. OBERMAJER: *Morové medaile*. Dokumentární výstavka z pozůstalosti dr Kusého z Doubravice. IX. schůze: 7. XII., doc. MUDr ŠIMEK: *Z historie orthodontie I.*; prof. MUDr M. MATOUŠEK: *Ze sovětské historie medicíny*; MUDr A. ROZTOMILÝ: *Jeden mikrob v dějinách židovských*; prof. MUDr M. MATOUŠEK: *Vynikající lékaři slovenští*.

Obsahově se týkaly tedy přednášky kroužku fyziologie (VI. - V. Kruta), pathologie (VII. - L. Neoral), stomatologie (IX. - Šimek), ophthalmologie (VI. - O. Matoušek), mikrobiologie (IX. - A. Roztomilý), toxikologie (VIII. J. Kabelík), balneologie (V., VIII. - J. Obermajer), časově zabíraly rozmezí antiky (V., VII. - L. Wiedermannová) až do současné doby (VI. - B. Němec). Největší počet přednášek byl biografických (VI. Zapletal - VI., VIII.: Sajner - VIII., L. Neoral - VII.). Jestliže M. Matoušek referoval o počátcích vědeckých zájmů mezi lékaři olomouckými (VII.), J. Sajner se pokusil o synthetický přehled vývoje moravské přírodovědy (VI.). Cenné byly Matouškovy souborné přehledy cizí historicko-lékařské práce (V., VII., IX.), jediné slovenikum přinesl M. Matoušek (IX.).

Publikační činnost: Kromě publikovaných přednášek, označených v přehledu, nutno se

zmínit, že brněnští členové olomouckého kroužku předložili prof. MUDr V. Vejdovskému 15. II. 1956 k jeho šedesátinám, při nichž byla podána jménem kroužku jubilantovi vkusně upravená adresa, i rukopisný 50stránkový sborníček s těmito pracemi: Jos. Skutil, *Lidské a zvířecí oko diluviálního světa*; MUDr Vl. Zapletal, *Matyáš Cornax z Olomouce*; prof. MUDr Vl. Kruta, *Olomoucká léta J. Procházky*; MUDr Sajner, *Fr. Novotný, poslední asistent Purkyňův*; MUDr Jar. Obermajer, *K českým dějinám lázní Jeseníku* (srv. Vnitřní lékařství 5. - II - 1956, 470-472); Jan Skutil, *N. V. Gogol a Karlovy Vary*. K jubileu prof. Vejdovského publikoval MUDr et RNDr Mauric Remeš, *Z dějin očního lékařství na Moravě a ve Slezsku*, Čs. oftalmologie 12-2-1956, 88-99, MUDr A. Hejnc, *Vývoj očních operací v Olomouci*, 100-108, prof. MUDr V. Vejdovský a MUDr A. Hejnc, *50 let od první průhledné keratoplastiky* (ibid. 161-164).

Na poslední schůzi 7. XII. byli zvoleni opětovně prof. MUDr M. MATOUŠEK předsedou, prof. MUDr J. KABELÍK a MUDr Vl. ZAPLETAL místopředsedy a dr. J. SKUTIL jednatelem kroužku.

V roce 1957 se bude snažit kroužek zvýšit a rozšířit svoji činnost.

Dr Jos. Skutil,
jednatel

Prof. MUDr Matoušek,
předseda

Kroužek	schůze	přednášky	návštěva	exkurse	účast	průzkum	účast	poradní dny	výstavní dny	film
geologický	7	7	113							
zoologický		6		2						
biologický	II		194	14	204	5	49	3		
botanický		6		5						
				(smíš.)						
anthropologický	2	2	39							
archeologický	18	18	199	3	20					
národopisný	9	14	225							7
numismatický	10	9	61						1	
umělecko-historický	9	9	261							
historie medicíny	5	20	147						1	
úhrnem	71	91	1239	24	224	5	49	3	2	7

Zprávu o činnosti vlastivědných kroužků okresních museí přineseme v příštím čísle Zpráv.

Program přednáškové a exkursní činnosti vlastivědných kroužků při Krajském vlastivědném museu na rok 1957

Přes všechnu snahu a úsilí sestaviti úplný program přednáškové a exkursní činnosti vlastivědných kroužků při Krajském museu na rok 1957 nebyly některé kroužky s to podati rozvrh práce, takže se program přednáškové činnosti kroužků na rok 1957, jak ho sestavili předsedové a jednatele, jeví takto:

Program přednášek a exkursí biologického kroužku v r. 1957

Leden:

14. ledna (pondělí) Prof. MUDr. J. KABELÍK: O tropickém ovoci;

21. ledna (pondělí) A. MASTNÁ-KAHLIGOVÁ: Růžena Holubová - poslední žijící účastnice všech Holubových cest.

Únor:

11. února (pondělí) Ing. J. PALÁSEK: Naše zobonosky a jejich škodlivost; Ing. ZDARIL: O generálním plánu zeleně v Olomouci;

25. února (pondělí) Ing. Č. DEYL: Fysiognomie našich rostlin (+ film jako doplněk).

Exkurse:

Procházka skleníky v městských sadech (vede Ing. ZDARIL).

Březen:

18. března (pondělí) insp. J. ZAPLETAL: Současné úkoly lesnické entomologie v ČSR a okolních státech (+ film jako doplněk); J. KUPKA: Významné a hospodářsky cenné houby Olomoucka;

25. března (pondělí) E. HEPNER: O změnách životního prostředí a územního rozšíření některých našich ssavců v posledních letech (+ krátký film jako doplněk).

Exkurse:

První rostlinní poslové jara - okolí Střene (vede dr. B. ŠULA).

Duben:

15. dubna (pondělí) Ing. J. PALÁSEK: Zlatěnky ČSR a zvláště Olomouckého kraje; M. KUDLA: Bělásek zelný jako škůdce zeleniny.

28. dubna (pondělí) Prof. dr. Vl. TEYROVSKÝ: Ze života vod a lužních hájů v Olomouckém kraji.

Exkurse:

Čakov - jedna ze severních »stepních« lokalit na Moravě (vede dr. B. ŠULA); Jaro v Hrubém lese u Bochoře (vedou M. KUDLA a dr. B. ŠULA).

Květen:

13. května (pondělí) Prof. MUDr. J. KABELÍK: Antibiotika vyšších rostlin;

27. května (pondělí) L. PYCHTERA: Rostliny v barevné fotografii (promítání); insp. J. ZAPLETAL: Kontroly a hubení kalamitních lesních škůdců.

Exkurse:

Nové Zámky: účinek chemické asanace obaleče dubového na hmyzí faunu (vede insp. J. ZAPLETAL).

Na májovky a smrže do lesa Červenky (vede J. KUPKA).

Za stepním hmyzem na jižní svahy Kosíře (vede Ing. J. PALÁSEK).

Výzkumný ústav zemědělský - Slavonín.

Červen:

3. června (pondělí) dr. B. ŠULA: Určování rostlin;

10. června (pondělí) doc. dr. O. MRKOS: *O životě a díle Řehoře Mendla*;
17. června (pondělí) dr. V. POSPÍŠIL: *Problém vody ve státní ochraně přírody*.

Exkurse:

Řepčinské louky a jejich květena (vede Ing. Č. DEYL).

Dubové porosty napadené klenutcem dubovým (Kermococcus quercus) - polesí Troubky (vede insp. J. ZAPLETAL).

Krásá pěnišníků, zámecký park - Vel. Losiny, Loučná (vede dr. B. ŠULA).

Hmyz jižně exponovaných lesních strání nad Laškovským údolím (vede Ing. J. PALÁSEK).

Údolí Huntavy k Rešovským vodopádům (spolu s Vlastivěd. kroužkem Unič. strojren).

Červenec:

8. července (pondělí) Ing. Č. DEYL: *Určování rostlin*;

15. července (pondělí) dr. J. SKUTIL: *Spolupráce botanika a archeologa*.

Exkurse:

Javoříčský kras a jeho květena (vede Ing. Č. DEYL); *Naše horské rašeliny* (vede dr. B. ŠULA); *Houbařsko-botanická vycházka na Bradlo u Lipinky* (vede J. KUPKA).

Září:

16. září (pondělí) Prof. MUDr. J. KABELÍK: *Co se jí v Brazílii a v Argentině*;

23. září (pondělí) M. KUDLA: *Zajímavé a vzácné nálezy lepidopterologické*; Ing. J. PALÁSEK: *Čmeláci Olomouckého kraje*.

Exkurse:

Jesenický prales - Šerák (vede dr. B. ŠULA, pro zdatné chodce); *Květena vrchu Třesína u Mladče* (vede dr. B. ŠULA); *Houbařsko-botanická vycházka na vrch Roudny u Mladějovic* (vedou B. KNOFLÍČEK a J. KUPKA).

Říjen:

14. října (pondělí) MUDr. A. ROZTOMILÝ: *Naše jedovaté rostliny*; Ing. J. PALÁSEK: *Význam pestřenek v přírodě*;

21. října (pondělí) Prof. MUDr. J. KABELÍK: *Léčivé vlastnosti česneku*.

Exkurse:

Mechová flora u Pohořan (vede dr. V. POSPÍŠIL); *Podzimní houby našich lesů* (vede B. KNOFLÍČEK).

Listopad:

11. listopadu (pondělí) Doc. dr. O. MRKOS: *O vnitřních vztazích v rostlinách*;

18. listopadu (pondělí) Insp. J. ZAPLETAL: *Kůrovci Jeseníků*;

25. listopadu (pondělí) Dr. J. ŠULOVÁ: *Kobylky a sarančata našeho kraje*; dr. B. ŠULA: *Naše dřeviny v zimě*.

Exkurse:

Zoologie ve skleníku (vede dr. J. ŠULOVÁ).

Prosinec:

9. prosince (pondělí) Prof. MUDr. J. KABELÍK: *O přecitlivělosti (allergiích)*;

16. prosince (pondělí) Ing. J. PALÁSEK: *Ovádi - trapiči lidí a zvířat*; Závěrečná schůze r. 1957.

Vlastivědný kroužek archeologický - 1957

3. I. (22. schůze), Ing. J. JANÁSEK: *Přehled činnosti kroužku r. 1956*; Ing. J. DEYL: *Příroda a člověk v pleistocénu*.
7. II. (23.), J. SKUTIL: *Jihoafrické umění křovácké*.
7. III. (24.), J. JANÁSEK: *Z pravěku Kosíře*.
4. IV. (25.), Ing. J. DEYL: *Pravěk Ameriky*.
2. V. (26.), J. SKUTIL a řed. R. HIKL: *Pravěk a počátky historie severní Moravy*.
6. VI. (27.), P. J. NOVÁK: *Z pravěku Mohelnicka*.
28. VII. (28) V. DOHNAL: *Přehled otázky národnostní příslušnosti popelnicových polí*.
3. X. (29) Thema rezervováno.
7. XI. (30) V. DOHNAL: *Otázka žehu v pravěku*.
5. XII. (31) Ing. J. JANÁSEK: *Přehled činnosti kroužku za rok 1957*.

Vlastivědný kroužek národopisný - 1957

25. I., Večer na paměť 100. narozenin Jos. Klvaní: Akademik Radim KETTNER: *Josef Klvaňa, geolog a petrograf*; dr J. KANYZA: *Josef Klvaňa, moravský národopisec*; prof. dr AL. GREGOR *Vzpomínky na Klvaňu učitele*.
22. II., Josef BENEŠ: *Slovácký fašank* (s promítáním barevného filmu); dr Jos. SKUTIL: *Lidový názor o pravěku lidstva*.
22. III., Vzpomínka na Fr. Bartoše: V. MILDER: *Zaniklá vesnická řemesla*; dr J. LUNER: *Lidová meteorologie*.
26. IV., Dr Jar. KANYZA: *Národopisný přínos Časopisu Vlast. spolku musejního Olomouc*; dr Boh. ŠULA: *Květena v pojetí našeho lidu*.
24. V., M. VAŘEKOVÁ: *Lidové užitékové práce ze dřeva*.
28. VI., prof. dr J. AUGUSTA: *Lidový názor na vznik světa a života*.
30. VI., exkurse do Náměště na Hané do nově instalace Národopisu Hané (výklad Ing. J. KŠÍR, dr Jar. KANYZA, M. VAŘEKOVÁ).
27. IX., Vzpomínkový večer na památku 100. narozenin dr Frant. Přikryla ze Soběchlebu; dr J. SKUTIL: *Fr. Přikryl jako starožitník*; dr J. KANYZA: *Fr. Přikryl jako národopisec*; A. FREL: *Fr. Přikryl jako zakladatel Záhorské kroniky*.
25. X., Ing. J. KŠÍR: *Boží muka a kapličky na Hané*; dr J. KANYZA: *Lidový názor na smrt a život*.
29. XI., Ing. J. KŠÍR: *Výtvarná výzdoba lidových staveb*; Prof. MUDr J. KABELÍK: *Lidová medicína*.
20. XII., *Lidové zvyky vánoční doby* (příspěvky všech návštěvníků kroužku); *Zhodnocení činnosti kroužku za uplynulý rok a program činnosti kroužku na r. 1958*.

Vlastivědný kroužek numismatický

8. I., (1.) doc. dr Zd. KRISTEN: *Dějiny numismatických studií v českých zemích*.
12. II., (2.) Fr. NĚMEC z Prostějova: *Duhovky na území Čech a Moravy*.
12. III., (3.) Vl. KOTEK: *Nálezy antických mincí v Čechách a na Moravě*.
9. IV., (4.) řed. R. HIKL: *Denárové období v mincovnictví Čech a Moravy*.
14. V., (5.) dr Š. BRETTSCHEIDEROVÁ: *Brakteáty v Čechách a na Moravě*.
11. V., (6.) MUDr Ant. TAUL: *Groše a soudobá drobná mince*.

10. IX. (7) M. KOUŘIL: *Zlaté ražby českých panovníků.*

8. X. (8) R. POSPÍŠIL: *Tolarové období českého mincovnictví do kalady.*

12. XI. (9) Prof. H. ZDRÁHAL: *Tolarové období českého mincovnictví v letech 1624 až 1858.*

10. XII. (10) L. OHLÍDAL: *Zlatníková a korunová měna (do r. 1918).*

Kroužek pro historii lékařství

8. 3. (10. schůze), MUDr. VI. ZAPLETAL (Brno): *J. E. Purkyně a Schillerův kult; doc. MUDr. J. ŠIMEK: Historie orthodontie (II.); prof. MUDr. M. MATOUŠEK: Studentské zápisky z přednášek z počátku české lékařské fakulty v Praze; dr. J. Skutil: K historii Purkyňovy priority daktyloskopie.*

7. 6. (II. schůze), prof. dr. Al. GREGOR (Brno): *Lidová medicína s hlediska filologického; prof. MUDr. M. MATOUŠEK: Thema rezervováno; doc. MUDr. J. ŠIMEK: Historie orthodontie (III); MUDr. VI. ZAPLETAL (Brno): Praveká medicína.*

O průzkumných pracích, organisovaných KVM v roce 1956

Stejně jako v letech předchozích organisovalo KVM z pověření plánovací komise rady KNV v Olomouci řadu průzkumných akcí, zaměřených pro potřeby přímé výstavby Olomouckého kraje, a to na nejširší bási. Průzkumy jednak navazovaly na neukončené studie z roku 1955, jednak byly vypracovány jako krátkodobé úkoly. Z celkového objemu akcí vyjímáme pouze nejdůležitější v tomto souhrnu, který má především informovat naše spolupracovníky o materiálu, který je nebo bude k dispozici zájemcům v krajském museu v Olomouci nebo u krajské plánovací komise KNV v Olomouci.

Tak ing. dr. A. Leporský pokračoval se svým širokým kolektivem spolupracovníků na studii o přírůstku smrčín ve Vysokém Jeseníku, při čemž těžiště práce spočívalo již z velké části v hodnocení poznatků, získaných v r. 1955. Rovněž z r. 1955 pokračovala akce pořízení mapových podkladů katastrů jednotlivých obcí v kraji, která byla letos Al. Strnadem dokončena a již během práce sloužila nejen vědeckým pracovníkům, nýbrž zejména průmyslovým podnikům a projekčním složkám (mapky katastrů jednotlivých obcí jsou provedeny v měř. 1:25.000 se všemi orientačními body). Univ. prof. dr. F. Čáda a doc. dr. M. Boháček provedli v rámci dlouhodobé akce průzkumu rukopisných fondů universitních knihoven a j. ústavů v r. 1956 evidenci těchto fondů. Dějinami dolování v Olomouckém kraji se zabývali na vytčených lokalitách dr. R. Janála a dr. A. Berka. Přehled současných vědomostí o klasifikaci rudního bohatství kraje podal dr. Jar. Skácel. Dr. V. Zýka zpracoval otázky podkladů pro balneologii lázní Slatinic včetně analýs zdejších pramenů. Dr. V. Duda provedl dlouho požadovaný místopis obcí, osad a samot Olomouckého kraje. Dr. J. Schäffler vypracoval první etapu studie o pěstování chmele v kraji v minulosti, J. Guber studoval soukromé živnosti v kraji a ing. dr. Z. Gardavský prováděl fotodokumentaci urbanistických objektů v kraji. Vedle toho týž zpracoval pro odbor výstavby KNV historické jádro města Přerova. Hlavní zájem byl upjat na zahájení prací na podkladech pro sestavení rajonového plánu kraje. Na těchto pracích se s širokými kolektivy spolupracovníků podíleli dr. B. Šula (otázky, související s rostlinným krytem), dr. J. Luner (otázky, související s klimatologií) a dr. V. Strnad (otázky geologických věd a nerostného bohatství kraje). V r. 1956 byla vypracována první etapa daných úkolů, která v podstatě spočívala v seznání rozsáhlé problematiky kraje, shrnutí všech dostupných pramenů a provedení úvodních studií ve zmíněných oborech podle platných směrnic nebo dohod.

Akce organisoval z pověření plánovací komise rady KNV v Olomouci podepsaný. I z uvedeného stručného přehledu je patrné, že podkladové průzkumy byly konány na nejširší bási a themata volena tak, aby práce mohly bezprostředně sloužit při hodnocení potřeb výstavby Olomouckého kraje.

Vladimír Strnad

Přírůstky sbírek paleontologického oddělení KVM v druhém pololetí 1956

Tato zpráva navazuje na sdělení, publikované ve Zprávách KVM č. 61, str. 66, kde jsou souhrnně oznámeny přírůstky paleontologického oddělení za první polovinu r. 1956. V druhém pololetí 1956 spočívalo těžiště sběrů až na malé výjimky opět v oblasti českého masivu. K nejdůležitějším přírůstkům nutno přičíst silurské graptolity z jediné moravské lokality v oblasti Stínava - Rachavy, kterou se podařilo znovu nalézt a částečně vykořistit. V oboru devonské fauny byly konány především sběry v Horním Benešově [nález trilobita *Dechenella* (*Basidechenella*) *dombroviensis* (GÜRICH, 1896), viz o tom Zpráva KVM č. 66], odkud byly získány kolekce zbytků trilobitů, brachiopodů a korálů (r. *Petraia*, *Pustulipora*, *Calceola* a j.). Na krátkých exkursích ve Vratíkově, Ptení a Stínavě byly získány další ukázky devonské fauny. Další sběry sondážního rázu rozmnožily ukázky kulmské fauny a flory z Nových Těchanovic, Kyjovic, Mladecka, Opatovic a j. lokalit. Protože v ústavních sbírkách nebyli dosud zastoupeni permští krytolepci, bylo podniknuto několik exkursí do oblasti Boskovické brázdy. Ze známých lokalit v okolí Bačova byly nasbírány četné zbytky *Stegocephalů* a zejména ukázkové exempláře ryb (*Palaeoniscidae* div. sp.). Dále byly odtud získány vzácné zbytky hmyzí. Na tithonském bradle u Skaličky nasbírali jsme četné zbytky lamelibranchiat, brachiopodů, gastropodů i vzácné zbytky krabů. Zajímavé a důležité nálezy byly učiněny v křídě, a to jednak na Štramberku (lokalita doc. dr. V. Kalabise) a dále hlavně v oblasti Kladského prolomu, ve Štítech, Červené Vodě a Písařově. Lokality s neobyčejně hojnou faunou znovu našel B. Koverdynský, který o nich podal zprávu (viz Zpráva KVM, č. 64). Bylo zde nalezeno množství lamelibranchiat různých druhů vedle gastropodů, zbytků ježovek a j. Rovněž paleontologické studium a sběry v plistocenních glaciofluviálních sedimentech na Jeseníku dodaly velké množství zajímavého baltického materiálu takřka ze všech geologických ér, které přicházejí v úvahu. Dosud se podařilo určit dva druhy trilobitů (viz Zpráva KVM, č. 66 a Mezinár. číslo těchto Zpráv). Sběrné cesty byly konány většinou se stálými spolupracovníky ústavu, především s akademikem - koresp. F. Prantlem, doc. dr. V. Kalabísem, studujícím B. Koverdynským a mnoha jinými zájemci. Jím všem patří dík ústavu za vše, co pro jeho budování v r. 1956 učinili.

Konečně pak byly sbírky rozmnoženy nákupem dosud neurčených sbytků permské fauny, určené kolekce miocenních mikrofosilií a srovnávacího materiálu z Barrandienu.

Do r. 1957 vstupuje tedy krajské museum s řádně fundovanými základy jednotné sbírky paleontologické a doufáme, že tyto fondy se budou v příštích letech dále bohatě rozvíjet.

Vladimír Strnad